

*Ma ei lakka eladeski armastamast,
sest elu ongi mu armastus.*

Mu emale meeldis sireliõite värv. Tal oli üks selline õrn lilla kostüüm, mille isa talle abieluettepanekut tehes oli kinkinud. Kahjuks, aga võibolla ka õnneks, ei abiellunud mu vanemad mitte kunagi ja ma pole oma isa iial näinud. Sellegipoolest soovis mu ema, et teda maetakse just selles sirelilillas kostüümis. Mul oli siis täiesti ükskõik, mis värvi kleidis mina siit ilmast ära lähen, aga ema soovi ma täitsin.

Mina ise kannan meelsasti musta ja teismeeas hüütigi mind gooti plikaks. Selline riietusstiil tekitab minus ikka veel tunde, et olen milleski eriti võimekas ja salapärane. Võibolla on see pisut ülbe või ülepaisutatud, aga nii on. Muidugi on ka mustal varjundeid, kuid mitte sireliõitega sarnaselt, ometi on just mulla must värv see, millest need õied oma õrna värvuse ammutavad.

Ma ei uskunud, et minu elus saaks kunagi midagi teisiti olla, kui oli, sest ma elasin kogu aeg muutumises. Kõik,

mis tuli või läks ja kasvõi korraks mind riivas, oli minu endaks olemise osa. Mul polnud põhjust tagasi vaadata, liikusin vaid edasi, kuni selle hetkeni, mil mu ema lahkus. Tema oli see ainus ja viimane, kes oli mind sellisena hoidnud, nagu ma olin, ning me olime olnud koos nii heas kui halvas.

Kõik teised, nii minust hoolinud ja mind armastanud, kui ka mind taga kiusanud ja halvustanud mehed ning naised olid selleks ajaks mu elust lahkunud, aga mina ikka veel poolel teel. Kui mu ema poleks surnud, kihutaksin ma aina edasi ega vaataks tagasi. Võlgnen selle eest tänu oma emale, sest tema surmast algas minu tagasivaatamise aeg – mu ema jäi minuga ka siis, kui teda minu kõrval enam polnud.

Emä

Ma ei mäleta, millal täpselt mina end emana tundma hakkasin, aga see polnud just mu eluunistuse täitumine ega südamesoov – nii lihtsalt läks. Olin siis kaksikümmend ja juhtus see kaksikümmend aastat tagasi, nii et on unustatud aegu, mida meelde tuletada. Tegelikult mul polnudki nooruses mahti, et emaks saamisele mõelda, sest elu oli nii huvitav ja ma ei uskunud toona, et lapse sünd võiks minu elus midagi muuta.

Olime juba kooli ajal Jürgeni arvates lahutamatud, kuna olime mõlemad innukad maailmaparandajad, kuid isiklikku elu meil siis justkui polnudki, ainult sõbrad ja kooskäimised. Minu ema sõnul elasime me nagu hipid kunagi ammu, siis kui tema veel noor oli. Neist tegelastest oli minul savi, aga suurtes kaubanduskeskustes jõlkudes tundsin ma end palju kodusemalt kui ema hruštšovka-toas kambakesi plekise kõlaga raadiokastist muusikat kuulates.

Ma poleks kunagi osanud arvata, et hakkab neid aegu taga igatsema, aga kui ema enam elavate kirjas polnud, ei suutnud ma kuidagi tema korterit maha müüa. Kuidagi kahju oli ja ma lükkasin selle koristamist aina edasi. Emä oli jätnud meie kunagise kodu mulle ja mina arvasin, et võibolla tahab Rander seda endale, teeb väikese remondi ja hakkab seal elama, aga mu poeg ütles, et tema sellise mõttetuse peale oma aega ei raiska. Tema pakkumine oli,

et müügu ma see maha ning ostku endale midagi normaalset, mida võiks ka sõpradele näidata.

Kutsusin siis oma sõbrannat, et tulgu mulle appi ema asju sorteerima, aga tema ütles, et tal on vanainimeste vastu allergia, sest need haisevad rohtude ja nende korterid kopituse järele. Ma ei solvunud, sest vanatädi, kelle juures tema raha eest koristamas käis, haises tõesti, aga minu ema oli suur puhtusearmastaja ja ta oli terve elu surmaks valmistunud. Tema pesi isegi kohvitassi ära, kui kodust välja läks, sest kunagi polnud ju teada, kas ta sinna veel naasebki.

Sügise saabudes hakkasin emast tühjaks jäänud korteri ühistult märgukirju saama ning lugu lõppes sellega, et pidingi sinna kohale minema ja kõik nõutud protseduurid üksi ära tegema. See oli esimene kord, mil ma tundsin, et polnud oma vanas kodus üksinda, vaid ikka veel koos emaga ja et see võiski nõnda jääda.

Tegelikult polnudki seal korteris midagi muud koristada kui suvega aknapragude vahelt sisse pugunud tänavatolmu pühkida ja radiaatorid enne talve tulekut üle vaadata. Kõik ülejäänu oli emal juba korda tehtud, sildistatud või siis kasutusvalmilt ootamas. See poleks pidanud mind üllatama, kuid mõjus kuidagi kohmetuks tegevalt.

Istusin terve tunni suure toa laua ääres, enne kui julgesin oma missiooni alustada. Sõbrannade soovitusel olin kaasa võtnud terve rulli prügikotte, kuid nende täitmiseega oli see probleem, et prügi ei olnudki. Kõik ema asjad olid kas uued või siis vähe kasutatud. See tekitas minus mõtte, et ta oli mind oodanud ja rohkem kui veendunud, et ma vajan kõiki neid asju ning hakkangi selles korteris elama.

Mu ema oli kõige peale mõelnud ning osanud isegi aja seisma panna, et ma saaksin jätkata sealt, kus tema lõpetas. Mulle endale polnud see mõte kunagi pähe tulnud, sest meie varasema kokkuleppe kohaselt pidi korter jääma Randerile, olgu siis elupaiga või selle eest saadud rahana. Mis oli vahepeal muutunud, polnud küsimise koht, küll aga teema mõtlemiseks. Sealt algaski minu tagasivaatamise aeg.

Seisnud aeg

Nii ma siis istusingi meie vana söögilaua ääres ja püüdsin mõelda, mida edasi teha. Aeglase kohanemisvõimega, nagu ma olen, ei suutnud ma aga mõelda tulevikust, kui kõik mu ümber oli minevik. Isegi see laud, mille ääres ma istusin, nägi välja nagu uus, kuigi oli vähemalt kolmkümmend aastat vana, muudest mööbliesemetest rääkimata. Mu ema hoolis kõigest, mis oli tema hoolde usaldatud, olid need siis inimesed, asjad või töö, mida ta tegi.

Minevik ootas mind puhta ja korrastatuna ja see tekitas minus tunde, et olin elanud räpast elu. Mina polnud enda arvates nagu mu ema, mina hoolisin vaid sellest, mis hetkel kuulus mulle – ja kuulus mulle ju kogu maailm, aga ma lihtsalt ei jõudunud seda kõike armastada. Paratamatult jäi midagi hooletusse, läks meelest või kadus kuhugi ära ning oli lausa imetlusväärne, kuidas mu ema oli suutnud nii korralik olla. Samas oli mul ka sellele seletus, vähemalt varem oli – inimeste maailmad ongi erineva suurusga ja minu emal oli see väike.

Üksinda meie vanas korteris istudes mõistsin ma, et ühe inimese maailma suurust oligi keeruline tema elu ajal mõõta, aga kui tema aeg jäi seisma, siis on see ehk võimalik.

Mis meil siis siin on, küsisin ma endalt äkki ja valjusti, et tardumusest välja tulla ning lugesin vastuse riivilile asetatud kingakarbilt, kuhu oli peale kirjutatud: *isa kirjad!*

See tundus huvitav, sest oma isast teadsin ma vaid ema sõnade läbi ja sedagi napilt, sest toona ei huvitanud need jutud mind, sest kui isa polnud, ei olnud ju mõtet temast ka rääkida või mul lihtsalt polnud aega temast puudust tunda.

Isa kirjad olid kingakarbis, milles ostetud kingi, õigemini küll botaseid, ma isegi mäletasin, sest olin nende mangumise peale kõvasti aega kulutanud. Karpi pandud kirjad olid korralikult pakki seotud ja neid oli seal esmapilgul üsna palju. See oli üllatav, sest ma ei teadnud, et ema nende säilitamist nii oluliseks pidas, et mulle lugeda jättis.

Esimene kiri oligi ilmselt esimene, sest see oli kirjutatud 1981. aastal ja mina sündisin 1982. Tagantjärele arvestades sain aru, et ema oli mind oodates olnud üksinda, sest kiri oli Nõukogude armee templiga ja ilma margita ning saadetud kusagilt Abhaasiast. Teadsin ajalootundidest, et nõukaajal kestis sõjaväeteenistus kaks aastat ja ei mingeid visiite nädalalõppudel, koju sai alles siis, kui teenistusaeg oli läbi.

Ise ei kujutaks seda ettegi, sest kui Jürgen Eesti armeesse aega teenima läks, saime pea iga kuu väeosas kokku ja elu oli lill. Õhtuti sai pidudel käia ja niisama läbutada ning meil oli ilusaid öid. Siis see juhtuski, sest ükskord said meil lihtsalt kondoomid otsa või siis olid need mul koju ununenud, aga Jürgeni kirk oli nii suur, et ma pidin riskima.

Isa kirju lugedes ajas see tõik mind aga naerma, sest neil emaga oli juhtunud midagi sarnast, selle erinevusega, et nad oli viimast korda seksinud enne isa väeossa minekut ja teinud seda rongijaama vetsus, nii et seal siis saigi alguse minu eluke. Ema polnud sellest mulle kunagi

rääkinud, aga isa esimese aasta kirjades mainiti seda seika mitmel korral ja ikka hea sõnaga.

Kui mu ema poleks eelnevalt isa kirjade pakki kronoloogiliselt järjestanud, poleks ma arenguid märganud, kuid kaks aastat oli siiski liiga pikk aeg selleks, et üks mees suudaks vaid armastusest ja koduigatsusest kirjutada. Teine tõsiasi, mis mulle silma jäi, oli see, et isa kirjad muutusid lõpuks nii igavaks, et lugesin neid vaid üle rea, suuremalt jaolt lihtsalt sirvides, sest need kirjeldasid vaid väeosa tegemisi, kuid ei mingeid emotsioone. Tõsi, üks tähelepanu keskpunkt jäi mulle siiski silma, nimelt söökla.

Isa oli mitmes kirjas maininud, et väeosa sööklas töötas üks naisterahvas, kes tema toidukordadel silma peal hoidis, mõne pala salamisi kõrvale pani ja seda tema jaoks oma seeliku all soojas hoidis. Muidugi polnud siis nõukaarmee sõdurite kasutuses mikrouune ega termoseid, aga seeliku all – see tundus imelik. Ema oleks ehk osanud sellele küsimusele vastata, kuid tema kirju selles karbis polnud.

Veel paaris järgnevas kirjas tegi mu isa juttu sellest naisterahvast, aga sootuks teise nurga alt, nimelt seelikute alt, sest need olid sel naisel tehtud tuules ja päikeses ära pleekinud punalippudest, mis peale väeosa riviplatsil lehvimist maha kanti. Isa sõnul olid need seelikud mitmekihilised ja väga kaharad ning värvilt üsna pleekinud, meenutades talle pisut koduaia sireliõisi.

Viimane kiri oli aga minu jaoks lausa šokeeriv, sest selles teatas isa, et ärgu ema teda enam tagasi oodaku ja jätku see sirelililla kostüüm endale teatris käimiseks. Edasi kirjutas ta, et peab Osseetiasse Marusja juurde sõitma ja temaga abielluma, sest kui ta seda ei tee, siis tapavad naise

vennad ta ära, kuna ta olla oma käe nende õe seeliku alla ajanud, seda muidugi söögi pärast. Neid mehi tuli karta, sest nad olid seda juba korra kellegi teisega teinud, nimelt ühe mehe sama asja eest ära tapnud.

Viimase kirja sõnu oli mul raske välja lugeda, sest see vihikuleht oleks justkui vihma käes seisnud ja mõnes kohas olid tindipliatsiga kirjutatud sõnad lausa loetamatuks muutunud. Kui see lugu juhtus, võisin mina olla juba kahene, kuid ma ei mäletanud sellest ajast midagi, isegi mitte seda, et ema oleks kellegi kirja lugedes nõnda palju nutnud, et sõnad sellel sinililleplekkideks sulasid.

Kes oli Marusja ja miks tema vennad minu isa tappa tahtsid, võisin ma vaid oletada, sest olin taolistest juhtumitest lugenud, kuid need olid ju vaid kirjanike väljamõeldud lood. Üks sarnasus kihvatas mulle siiski pähe, nimelt see, et meil Jürgeniga juhtus sama jama – me läksime samuti tema ajateenistuse lõppedes lahku. Tema jättis mu samuti maha. Ei, mitte surmahirmus, aga ikka kuidagi šokeerival, ja see meenus mulle siis, kui olin lugenud läbi isa viimase kirja.

Istusin veel tükk aega ema vanas korteris, ruudulisest vihikust välja rebitud ja kunagi hoolikalt kokku murtud kirjalehti süles hoides ning mõtlesin enda, mitte oma isa elu peale.